

forumZFD

TRIAL
International

PRAVNA REGULACIJA ZABRANE NEGIRANJA (PORICANJA), MINIMIZIRANJA, OPRAVDAVANJA ILI ODOBRAVANJA GENOCIDA, HOLOKAUSTA, ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI ILI RATNIH ZLOČINA U BOSNI I HERCEGOVINI

Nazivanje ratnih zločina pravim imenom

forumZFD – TRIAL International

Sarajevo, 2020.

KONTEKST

U periodu od 1992. do 1995. godine u Bosni i Hercegovini su počinjeni stravični zločini – genocid, etničko čišćenje, silovanja, masovna pogubljenja, formiranje logora, mučenje – cijeli spektar ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti. Mnogim počiniteljima je suđeno pred međunarodnim krivičnim te domaćim sudovima, a za mnoge zločine suđenja će se provoditi i u narednim godinama.

Iako je od završetka rata proteklo 25 godina, sukobljeni ratni narativi i danas su uveliko prisutni u javnom prostoru, izazivajući tenzije i podjele te ostavljajući prostor za osporavanja i manipulacije kojima se grade identiteti u podijeljenom društvu. Bosanskohercegovačko društvo suočava se s otvorenim poricanjem, minimiziranjem, opravdavanjem i odobravanjem počinjenih zločina i presuđenih činjenica, kako u pogledu odgovornosti počinitelaca tako i u pogledu osporavanja da su se zločini uopće desili. Tokom vremena evidentno je zaoštavanje i intenziviranje ovih retorika shodno dnevno-političkim dešavanjima, čime se u javnom prostoru normaliziraju i institucionaliziraju takva ponašanja, a izostaje moralna i društvena odgovornost osoba koje poriču, minimiziraju, opravdavaju ili odobravaju počinjene zločine i činjenice presuđene u krivičnim postupcima za genocid, ratne zločine i zločine protiv čovječnosti.

Sudski utvrđene činjenice moraju postati dijelom društvene i političke realnosti. Selektivno priznavanje odluka nadležnih sudova, odnosno njihovo neprihvatanje, izraz je nepoštivanja pravosudnog sistema i vladavine prava uopće, čime nastaju poremećene vrijednosti, dobivaju svoj društveni položaj i značaj, a time se ujedno grubo narušavaju svi demokratski procesi u državi. Da bi bosanskohercegovačko društvo prestalo sa sistemskim blokiranjem demokratskog razvoja društva i učinilo više na putu evropskih integracija, neophodna je izgradnja države zasnovane na principima vladavine prava, demokratskih vrijednosti i poštivanja pravosuđa kao stuba demokratskog društva. Presuđeni ratni zločini se ne smiju negirati i mora postojati zakonski osnov za sankcioniranje takvih pojava. Na to su ukazali brojni međunarodni akteri, među kojima je i nezavisni pravni stručnjak Evropske unije Reinhard Priebe, koji je u dokumentu „Izvjestaj eksperta o stanju vladavine prava u Bosni i Hercegovini“¹ skrenuo pažnju na niz duboko zabrinjavajućih nedostataka u vladavini prava u BiH. Stoga je nužno pravno regulirati – zabraniti negiranje, minimiziranje, opravdavanje ili odobravanje počinjenih zločina i sudski utvrđenih činjenica.

---

¹ Dostupno na: http://www.fcjp.ba/analize/PRIEBE_Izvjestaj.pdf

KLJUČNE TAČKE

- *Negiranje i glorificiranje presuđenih ratnih zločina u javnom diskursu je sveprisutno i normalizirano.*
- *Nepostojanje zakonskog okvira za sankcioniranje negiranja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina dovelo je do toga da se ne osporava samo priroda zločina nego i njihovo postojanje.*
- *Postojeće nacionalističko političko okruženje i nedostatak adekvatne pravne regulacije osnažuju manipulaciju utvrđenim činjenicama i koriste ih za političke ciljeve. To vodi daljnjim društvenim podjelama i onemogućava izgradnju društva na demokratskim principima.*
- *Selektivno primjenjivanje prava i neprihvatanje presuda dovode pravosuđe i demokratske institucije u pitanje.*
- *Donošenje zakona dio je napora u uspostavljanju vladavine prava.*
- *Pravna regulacija doprinijet će, makar simboličnom, poboljšanju statusa preživjelih.*

KAKO SE MANIFESTIRA PORICANJE, MINIMIZIRANJE, OPRAVDAVANJE I ODOBRAVANJE ZLOČINA(CA)?

- Nazivanje javnih prostora (ulica, javnih ustanova) prema osuđenim ratnim zločincima
- Korištenje ratnog narativa u političke svrhe negiranjem, minimiziranjem, opravdavanjem ili odobravanjem počinjenih zločina
- Isticanje fotografija ratnih zločinaca na javnim skupovima
- Dodjela odlikovanja osuđenim ratnim zločincima
- Održavanje memorijala te podizanje spomenika kojima se veličaju ratni zločinci
- Oslikavanje murala s likom osuđenih ratnih zločinaca u podijeljenim sredinama
- Osnivanje i djelovanje udruženja i organizacija od strane ratnih zločinaca ili u vidu podrške ratnim zločincima i promoviranje zločinačke ideologije
- Osnivanje i djelovanje fašističkih organizacija, njihova javna okupljanja i postrojavanja
- Revizionizam historijskih događaja i rehabilitacija kontroverznih ličnosti
- Direktna ili indirektna finansijska podrška osuđenim ratnim zločincima i njihovim porodicama iz javnih budžeta.

POSTOJEĆA REGULACIJA

Krivični zakon Federacije BiH, u članu 163. stav 5, prepoznaje poricanje ili opravdavanje genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina kao krivično djelo.

(Izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti)

Ko javno izaziva ili raspaljuje narodnosnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federaciji (...) učini javnim poricanjem ili opravdanjem genocida, zločina protiv čovječnosti ili počinjenih ratnih zločina utvrđenih pravosnažnom odlukom Međunarodnog suda pravde, Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili domaćeg suda, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Citirana odredba ne predstavlja samostalno krivično djelo, već je jedan od oblika počinjenja krivičnog djela izazivanja narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti. Navedeno znači da javno poricanje ili opravdavanje ovih zločina postoji i kažnjivo je isključivo pod uvjetom da se njime izaziva mržnja, razdor ili netrpeljivost.

Do sada nije procesuiran nijedan predmet pod ovom inkriminacijom Krivičnog zakona Federacije BiH.²

² S druge strane, Sud Bosne i Hercegovine je tokom 2017. godine odlučivao u predmetu u kojem su optuženi oslobođeni od optužbe da su počinili krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti iz člana 145a Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. Više o predmetu dostupno je na: <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3589/show>.

PRETHODNE INICIJATIVE ZA ZAKONSKO UREĐENJE NA NIVOU BOSNE I HERCEGOVINE

Dosad je na državnom nivou podneseno nekoliko inicijativa za zakonsko reguliranje zabrane negiranja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja holokausta, ratnih zločina, zločina genocida i zločina protiv čovječnosti, sve neuspješne.

Inicijative za donošenje posebnog zakona:

- Prijedlog zakona o zabrani negiranja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja holokausta, zločina genocida i zločina protiv čovječnosti (2011)
- Prijedlog zakona o zabrani javnog poricanja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja holokausta, zločina genocida i zločina protiv čovječnosti (2016)

Inicijative za propisivanje krivičnog djela u postojećem krivičnom zakonodavstvu:

- Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH (2009)
- Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH (2017)

Nijedna od navedenih inicijativa nije dobila većinu potrebnu za usvajanje.

AKTUELNE INICIJATIVE ZA ZAKONSKO UREĐENJE

▪ Inicijativa Naše stranke na nivou Federacije BiH (2016)

Naša stranka je Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine podnijela Nacrt zakona o zabrani negiranja genocida, holokausta i drugih krivičnih djela protiv čovječnosti, koji je 2016. godine usvojen u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije BiH, ali se nikada nije pojavio na dnevnom redu Doma naroda Federacije BiH.

▪ Inicijativa Demokratske fronte na nivou Bosne i Hercegovine (2019)

Zlatko Miletić, delegat u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH, uputio je u parlamentarnu proceduru Prijedlog dopuna Krivičnog zakona BiH u junu 2019. godine, kojim bi se dopunio zakonodavni okvir i omogućilo da negiranje genocida i ratnih zločina bude prepoznato i sankcionirano.

Inicijativa u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH nije bilo.

MODELI MOGUĆEG ZAKONSKOG UREĐENJA

U razmatranju potencijalnih modela za zakonsku regulaciju zabrane negiranja (poricanja), minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina važno je posmatrati četiri segmenta: šta se zabranjuje (pravna kvalifikacija zabranjenih djela), kojim zakonskim aktom (zaseban zakon ili dopune krivičnih zakona), na kojem nivou (državnom ili entitetskom), te sankcije. Kriteriji koji utvrđuju šta je to zapravo genocid, holokaust, ratni zločini protiv čovječnosti trebaju biti određeni pravosnažnim presudama međunarodnih i domaćih sudova. U idealnom rješenju radilo bi se o zasebnom zakonu na državnom nivou (s obavezom usaglašavanja entitetskih propisa) kojim bi se regulirala zabrana *negiranja (poricanja), minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja* sljedećih presuđenih zločina: *genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina*. Sankcije bi trebale pratiti standarde utvrđene u komparativnoj praksi³ i uključivati novčane kazne i kazne zatvora.

---

³ Za više vidjeti tabelarni komparativni prikaz Zakoni o negiranju u drugim državama, dostupan ovdje: http://www.dwp-balkan.org/bh/library.php?cat_id=5&text_id=35

- izmjene i dopune krivičnih zakona (Krivični zakon BiH, krivični zakoni entiteta i BDBiH)
- zaseban zakon

- državni nivo (BiH)
- entitetski (FBiH, RS, BDBiH)
- lokalni (kantoni)
- *Zabrana na različitom nivou (ako nije na državnom) rizikuje fragmentiranu uređenost i različitu primjenu na teritoriji BiH. Ipak, čak i zabrana u jednom dijelu države mogla bi donijeti pomake u eliminaciji štetnih praksi i smanjenju tenzija između narativa o ratu.*

- zabranjena djela: negiranje (poricanje), minimiziranje, opravdavanje ili odobravanje
- čega: genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina za koje su izrečene presude (kvalificirani kao takvi).

- novčane kazne
- kazne zatvora
- *Primarna svrha zakonske regulacije nije kažnjavanje već zabrana pod prijetnjom sankcije. Sankcije su važne iz aspekta efikasne primjene zakonske regulative.*

OČEKIVANI UČINCI ZAKONSKE REGULATIVE

- Početak izgradnje društva na demokratskim vrijednostima.
- Promjena političkog i javnog diskursa zasnovanog na negiranju presuđenih ratnih zločina.
- Ostvarivanje prava na pravdu i istinu poštivanjem odluka sudova u praksi u BiH.
- Zaustavljanje manipulacija narativima i žrtvama u javnom/političkom diskursu.
- Zakon predstavlja preventivnu mjeru protiv rasizma i ksenofobije, i kao takav ima važnu ulogu u izgradnji demokratskog društva i EU integracijama te regionalnoj saradnji.
- Smanjenje tenzija između etničkih grupa i poticanje procesa zacjeljivanja društva.

Cilj donošenja ovakve zakonske regulative bio bi prekidanje s kulturom nekažnjivosti: oni koji su odgovorni za to treba da budu kažnjeni i da se tim ne manipulira. Zakonska regulacija treba spriječiti nastavak zapaljivih retorika i produbljivanje podjela u Bosni i Hercegovini. Zakonskom regulacijom se neće riješiti svi izazovi u suočavanju s prošlošću, no zakonska regulativa zajedno s kontinuiranim radom u drugim oblastima (obrazovanje, kultura, civilno društvo, mediji) važan je segment izgradnje održivog mira i demokratskog razvoja u bosansko-hercegovačkom kontekstu.

PREPORUKE

- Usvajanje zakona o zabrani negiranja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina na državnom nivou kao zasebnog zakona.
- Usvajanje zakona (ili usaglašavanje s državnim regulativom) na nivou entiteta i Brčko distrikta, koji bi također uređivali materiju zabrane negiranja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina u okviru standarda značajnih za BiH (poštivanje presuda domaćih i međunarodnih sudova).
- Bez odgađanja razmotriti prijedloge zakona koji su u proceduri a kojima se predlaže zabrana negiranja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina na federalnom i državnom nivou.
- Presuđeni ratni zločini moraju biti priznati u javnom prostoru bez obzira na to koja strana u ratu ih je počinila. Činjenice o ratnim zločinima trebaju biti dostupne u javnom diskursu bez njihovih (re)interpretacija.
- Izmijeniti nazive javnih mjesta, pravnih subjekata, manifestacija koje veličaju presuđene ratne zločine i zločince, kao i ukloniti obilježja iz javnih prostora koja čine isto.
- Osigurati primjenu zakonskog okvira kada bude usvojen, čime se šalje snažna poruka o opredijeljenosti društva i države o zabrani negiranja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina na državnom nivou kao zasebnog zakona.
- Neophodno je aktivno uključivanje međunarodne zajednice u insistiranju na reformama te sprečavanju širenja negiranja, minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina u javnom prostoru, eksplicitnijim osuđivanjem i sankcioniranjem takvih pojava.
- Tematizirati u okviru Vijeća za provedbu mira kontinuirano neprihvatanje li nepoštivanje presuda koje su donijeli Haški tribunal i Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove.

Forum Civilna mirovna služba (forumZFD) i organizacija TRIAL International, kao dvije organizacije koje su u Bosni i Hercegovini aktivne u oblasti tranzicijske pravde i suočavanja s prošlošću, u 2019. godini inicirali su pokretanje konstruktivnog diskursa o neophodnosti donošenja zakona o zabrani poricanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina, u nastojanju da se uspostave i održe otvoreni razgovori s različitim akterima i relevantnim grupama o ovoj temi, ali u konačnici i jedan širi dijalog i podizanje društvene i političke svijesti o temi suočavanja s prošlošću. Kao sastavni dio ove inicijative kreirana su dva policy briefa (*Nazivanje ratnih zločina pravim imenom u bosanskohercegovačkom društvu* i *Pravna regulacija zabrane negiranja (poricanja), minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina u Bosni i Hercegovini*) s ciljem da se na različitim društvenim i političkim nivoima ukaže na prilike i potrebe rada na sprečavanju negiranja ili odobravanja ratnih zločina i zločinaca u BiH.

Za više informacija pogledajte oba policy briefa i publikaciju:

POLICY BRIEF:

Nazivanje ratnih zločina pravim imenom u bosanskohercegovačkom društvu

POLICY BRIEF:

Pravna regulacija zabrane negiranja (poricanja), minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina u Bosni i Hercegovini)

PUBLIKACIJA:

Nazivanje ratnih zločina pravim imenom

(http://www.dwp-balkan.org/bh/library.php?cat_id=5&text_id=35)

O ORGANIZACIJAMA

forumZFD

Forum Civilna mirovna služba (forumZFD) nevladina je organizacija osnovana u Njemačkoj koja djeluje na Zapadnom Balkanu kroz četiri pojedinačna državna ureda. ForumZFD u Bosni i Hercegovini nastoji doprinijeti konstruktivnim javnim debatama i inicijativama koje se odnose na suočavanje s prošlošću. Zajedno s lokalnim partnerima, podržavamo razvoj održivih struktura izgradnje mira.

Više o organizaciji forumZFD:

www.forumzfd.de/en/western-balkans

TRIAL
International

TRIAL International je nevladina organizacija koja se bori protiv nekažnjivosti međunarodnih zločina i podržava žrtve u njihovoj potrazi za pravdom. Organizacija pruža pravnu pomoć, podnosi slučajeve, razvija lokalne kapacitete i zagovara agendu ljudskih prava. TRIAL International je prisutan u BiH od 2008. godine i pruža podršku žrtvama teških kršenja ljudskih prava iz rata i njihovim porodicama u potrazi za pravdom, istinom i reparacijama.

Više o organizaciji TRIAL International:

www.trialinternational.org,

www.trial.ba